

เครือข่ายลุ่มน้ำอิงตอนปลาย และชายฝั่งโขง ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

1) ความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายลุ่มน้ำอิงตอนปลาย และชายฝั่งโขง

1.1) แม่น้ำอิง เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาผีปันน้ำ บริเวณที่ติดกับต้นน้ำวัง ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ไหลผ่านกว๊านพะเยาทาง ทิศตะวันออกเฉียงใต้ สู่อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน เข้าเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ที่อำเภอเทิง พญาเม็งรายขุนตาล ก่อนลงสู่แม่น้ำโขงที่สบอิง บ้านปากอิงใต้ อำเภอเชียงของ แม่น้ำอิงมีความยาวทั้งสิ้น ๒๕๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ชุ่มน้ำประมาณ 7,388 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเป็นช่วง ๆ ดังนี้

ช่วงที่ 1 แม่น้ำอิงตอนบน หรือ "ป่าต้นน้ำกว๊านพะเยา" มีแหล่งกำเนิดมาจาก ดอยหลวง คือป่าขุนห้วย หรือป่าต้นน้ำกว๊านพะเยา ประกอบด้วย ลำห้วย ๑๒ สาย ที่ไหลลงสู่กว๊านพะเยา ได้แก่ ห้วยแม่ใจ ห้วยแม่สีก ห้วยแม่ว่า ห้วยแม่ต๋ม ห้วยแม่เหยียน ห้วยแม่ต๋ำ ห้วยแม่ต๋อม ห้วยแม่ต๋น ห้วยแม่นาเรือ ห้วยแม่ใส ห้วยแม่ต๋ำ และห้วยแม่ปืม ที่กำเนิดจากดอยด้านหรือดอยงาม ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของกว๊านพะเยา

ช่วงที่ 2 แม่น้ำอิงตอนกลาง เริ่มจากประตูระบายน้ำกว๊านพะเยาถึงอำเภอเทิง ลักษณะภูมิประเทศจะเป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ ได้แก่ บริเวณทุ่งดอกคำใต้ และทุ่งล่อ ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอดอกคำใต้บางส่วน มีลำน้ำสาขาที่ไหลลงสู่แม่น้ำอิง ได้แก่ น้ำร่องช้าง น้ำร่องปอ น้ำแม่พุงและน้ำจุน

ช่วงที่ 3 แม่น้ำอิงตอนปลาย เริ่มจากอำเภอเทิง อำเภอขุนตาล อำเภอพญาเม็งราย และไหลออกสู่แม่น้ำโขงที่ "สบอิง" บ้านปากอิงใต้ ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย น้ำอิงตอนปลายมีลำน้ำสาขา คือ น้ำร่องแซ่ น้ำลอย น้ำแม่ต๋ำก เป็นต้น

ลุ่มน้ำอิงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ชาวบ้านเรียกระบบนิเวศย่อยเหล่านี้แตกต่างกันออกไป ได้แก่ กว๊าน มีลักษณะเป็นบึงขนาดใหญ่ เป็นแอ่งรับน้ำโดยธรรมชาติจากลำห้วยสาขา จัดอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง หนอง เป็นพื้นที่มีน้ำขังตลอดปี มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำสายหลักในช่วงฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำในหนองจะมีความลึกไม่สม่ำเสมอ บริเวณขอบหนองจะเต็มไปด้วยพรรณพืชซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และสัตว์น้ำอื่น ๆ หลง เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางไหลของแม่น้ำตามธรรมชาติ หลงจะถูกตัดขาดจากแม่น้ำในฤดูแล้ง แต่ฤดูน้ำหลากจะสามารถเชื่อมต่อกับแม่น้ำสายหลัก ระบบนิเวศทั่วไปคล้ายกับหนอง จำ คือพื้นที่ขึ้นแฉะหรือบริเวณตลิ่งน้ำในพื้นที่ราบลุ่ม ถูกปกคลุมด้วยพันธุ์พืช เช่น บอน เฟิร์น คนโบราณในภาคเหนือมีความเชื่อว่า บริเวณจำมีผีสิงอยู่ หากมนุษย์เหยียบย่ำเข้าไปจะเจ็บป่วย เป็นความเชื่อที่ช่วยปกป้องพื้นที่เปราะบางของระบบนิเวศ บวก คือแอ่งน้ำขนาดเล็ก อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง หรือเป็นแอ่งน้ำอยู่ในหนอง หลังปริมาณน้ำลดลงจนเก็บแห้งเป็นแอ่งน้ำใช้ประโยชน์สำหรับการเลี้ยงควาย

ลุ่มน้ำอิงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่เปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล เป็นระบบนิเวศที่ให้ผลผลิตของพืช และสัตว์สูงกว่าพื้นที่ป่าไม้และทุ่งหญ้าที่มีขนาดเนื้อที่เท่า ๆ กัน การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทำให้บางส่วนมีน้ำขังสลับกับที่ดอน ลักษณะเช่นนี้ทำให้พืชบางชนิดสามารถเจริญงอกงามได้ดี ในฤดูฝนเมื่อมีน้ำท่วมขังถูกย่อยกลายเป็นแร่ธาตุ เป็นอาหารของปลา ทำให้สาหร่าย และพืชน้ำเจริญงอกงามมาแทนที่พร้อมกับทำหน้าที่ดูดซับสารปนเปื้อนในแม่น้ำด้วย

1.2) แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายใหญ่ของโลกมีความยาวประมาณ 4,909 กิโลเมตร ยาวเป็นลำดับ 10 ของโลก ต้นน้ำอยู่บนภูเขาจีฟูรวมตัวจากแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำจาคู กับแม่น้ำอาคุในอาณาบริเวณของเทือกเขาหิมาลัย และแผ่นดินที่ราบสูงทิเบต เขตการปกครองของมณฑลฉิงไห่ ประเทศจีน ชุมชนไทลื้อซึ่งเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่หนาแน่นในดินแดนสิบสองปันนา เรียกว่าแม่น้ำโขงว่า “แม่น้ำล้านช้าง” คนจีนทั่วไปเรียกว่า “แม่น้ำหลานชาง” มีความหมายว่าเป็นแม่น้ำที่ไหลเชี่ยวกราก คนลาวและคนไทยพื้นเมือง-อีสาน เรียกว่า “แม่น้ำของ” คนเขมรเรียกโตเลทม คนเวียดนามเรียกว่า “เกาลอง” แปลว่าแก้มังกร แม่น้ำโขงไหลผ่านพื้นที่ของ 6 ประเทศ คือ จีน พม่า ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “แม่น้ำนานาชาติ”

แม่น้ำโขง ถือเป็นแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศเป็นลำดับ 3 ของโลก รองจากแม่น้ำอะเมซอนในอเมริกาใต้ และแม่น้ำไนล์ในทวีปแอฟริกา มีจำนวนพันธุ์ปลาที่สำรวจพบ 1,245 ชนิด พื้นที่ลุ่มน้ำ 795,000 ตารางกิโลเมตร แม่น้ำโขงตอนบนเป็นพื้นที่รับน้ำจากการละลายของหิมะบนเทือกเขาหิมาลัยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตอนล่างได้รับน้ำจากเทือกเขาต่าง ๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงรวมทั้งฝนในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ระหว่างเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม ทำให้เกิดน้ำท่วมทุกปีที่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง จึงเป็นที่สะสมตะกอนดินเป็นปุ๋ยธรรมชาติชั้นดี จนกลายเป็นแหล่งปลูกข้าวคุณภาพดีแห่งหนึ่งของโลก

แม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศไทยอยู่ในส่วนของพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนบน ผ่านอำเภอเชียงแสน เชียงของ และเวียงแก่น ระยะทางประมาณ 84 กิโลเมตร รับน้ำจากแม่น้ำสายหลัก คือ กก-อิง ก่อนเข้าสู่ประเทศลาว ไหลเข้าสู่ประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผ่านจังหวัด นครพนม มุกดาหาร อานาจเจริญ อุบลราชธานี รวมความยาวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 976 กิโลเมตร รับน้ำจากแม่น้ำ มูล-ชี ของที่ราบสูงโคราชจะเป็นเนินกว้างลาดชันแยกจากลุ่มน้ำย่อยของทะเลสาบเขมร ในทางตอนเหนือของที่ราบสูงถูกแบ่งโดยเทือกเขาภูพาน และแม่น้ำสงคราม ก่อนไหลวกเข้าสู่ประเทศลาวอีกครั้ง

2) วิธีของคนลุ่มน้ำอิง และชายฝั่งโขง

น้ำขึ้น - น้ำลง ระหว่างฤดูฝนกับฤดูแล้งถึง 20 เมตร ก่อให้เกิดระบบนิเวศซับซ้อน หลากหลาย ส่งผลให้ชุมชนในลุ่มน้ำสาขาและริมฝั่งโขง มีวิธีการผลิตแตกต่างกันออกไปตามธรรมชาติของน้ำขึ้นน้ำลง พื้นที่ปลูกข้าวนาปีส่วนใหญ่อยู่ในลุ่มน้ำอิง พื้นที่ดินเหนียวริมฝั่งโขงสำหรับปลูกข้าวไร่และพืชไร่ หาดดอนปลูกผัก

คนหาปลาเรียนรู้การอพยพปลาในแต่ละเดือนมีปลาชนิดใดขึ้น-ลงตามกระแสน้ำ เช่น ในเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคมเป็นช่วงเวลาของปลาแกง ปลาเกล็ดเกือบทุกชนิด พฤษภาคมถึง

คนปลูกฝักกรมฝิ่ง หรือเรียกว่า เกษตรกรริมโขง คือ การปลูกพืชฝักบนที่ดินริมฝิ่งโขง หรือตอนกลางลำน้ำโขง ที่ดินเหล่านี้ เป็นดินซึ่งจมอยู่ใต้น้ำยามฤดูน้ำหลากไหลผ่านน้ำเมื่อย่างเข้าสู่ฤดูแล้ง ตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม ความอุดมสมบูรณ์ของดินทำให้พืชฝักไม่มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมี ก่อนปลูกพืชแต่ละครั้งจะมีการนำข้าวเหนียวและกับข้าวใส่ใบตอง น้ำ เหล้า วางไว้มุมใดมุมหนึ่งเพื่อกราบไหว้เจ้าที่ให้ช่วยดูแลรักษาพืชผล เป็นความเชื่อและความเคารพต่อธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อโดยทั่วไป เหมือนกับคนหาปลาเมื่อจะกินข้าว ระวังที่หาปลาก็จะกระทำในลักษณะเดียวกันเพื่อขอปลาจากแม่น้ำ เรียกว่า “จิจ้ำ”

สังคมวัฒนธรรม มีความหลากหลายหลายไปตามท้องถิ่น ได้แก่ **คนเมือง**หรือ**คนญวน**สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษโยนกนคร-ล้านนา **คนลาว**เชื้อสายหลวงพระบาง-ล้านช้าง **คนลื้อ**อพยพมาจากสิบสองปันนา **คนขมุ**หรือ**ลัวะ** **คนจีน**อพยพจากสงคราม **คนม้ง** **คนอาข่า** **ลาหู่** **เย้า** อพยพมาจากจีนตอนใต้ สังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความเป็นมายาวนานกว่าหนึ่งพันปี

3) แผนพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

กว่าครึ่งศตวรรษหลังสิ้นสุดการล่าอาณานิคมด้วยอาวุธ พื้นที่ลุ่มน้ำโขงได้ถูกวางแผนให้เกิดโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น พลังงาน ชลประทานขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมป่าไม้ เส้นทางคมนาคมทางบก-ทางน้ำ ฯลฯ เพื่อนำไปสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เช่น การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำสาขา และการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำโขง การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ การระเบิดแก่งเพื่อการเดินเรือขนาดใหญ่ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีเหตุการณ์ที่สำคัญมากมาย ที่สรุปพอสังเขป ดังนี้

3.1) มีการจัดตั้งคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong Committee) ในปี พ.ศ. 2500 ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สนับสนุน เพื่อวางแผนการพัฒนาภายใต้วัตถุประสงค์ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ ประสานงาน ให้คำแนะนำ และควบคุมแผนการสำรวจเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำโขง กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

3.2) ระหว่างปี พ.ศ. 2513-2520 การดำเนินการของคณะกรรมการแม่น้ำโขงได้หยุดชะงักลง เนื่องจากสงครามอินโดจีน เพราะอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทางการเมืองของสมาชิกและสหรัฐอเมริกา ทำให้ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ถอนตัวจากการเป็นสมาชิก

3.3) ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2532 ช่วงสงครามเย็น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานชั่วคราวจนถึงช่วงสุดท้ายของยุคสงครามเย็น ประเทศเนเธอร์แลนด์ สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่คณะกรรมการ ภายใต้แผนพัฒนา

3.4) ภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการเริ่มต้นการพัฒนาลุ่มน้ำโขงของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ รวมไปถึงแหล่งทุนต่างประเทศ ภายใต้แผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) ตลอดจนการกลับมาของความร่วมมือระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในโฉมใหม่ภายใต้ชื่อ คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission : MRC)

ปัจจุบันแผนพัฒนาเชิงวัตถุเป็นไปอย่างเข้มข้น ความเปลี่ยนแปลงปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนแม้มิใช่การครอบครองด้วยอาวุธ แต่การพัฒนาในวันนี้จึงเป็นการนำทรัพยากรที่เหลืออยู่เพียงส่วนหนึ่งไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ การเมือง หลังสงครามเย็นโดยมหาอำนาจจากแผ่นดินใหญ่

4) การพัฒนาที่เกิดขึ้นกับผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน

จากแผนพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น ขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ขาดกระบวนการมีส่วนร่วม ขาดสิทธิในการจัดการทรัพยากร ฯลฯ ของประชาชนที่อยู่รอบบริเวณลุ่มน้ำโขง การพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสทุนนิยม จนนำไปสู่การทำลายฐานทรัพยากร ดึงกรณีต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น ได้แก่

4.1) เขื่อนหมักหวาน เป็นเขื่อนแห่งแรกในแม่น้ำโขงสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ 2538 เขื่อนต้าเฉาซานสร้างเสร็จเมื่อปี 2546 เขื่อนเขี้ยวหวาน เขื่อนจิงหง อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ใกล้แล้วเสร็จ และเขื่อนกันลันบาในเขตสิบสองปันนา เริ่มลงมือก่อสร้างในปี พ.ศ 2548 ใกล้กับพรมแดนพม่า-ลาว การสร้างเขื่อนถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำโขงได้อย่างชัดเจน การขึ้นลงของกระแสน้ำผิดธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะสัตว์น้ำขนาดใหญ่ เช่น ปลากระเบน ปลาเลิม ปลาโลมาน้ำจืด และปลาบึก มีปริมาณลดลงจนมีแนวโน้มจะสูญพันธุ์

4.2) ผลกระทบจากการระเบิดแก่ง ในประเทศจีน และพรมแดนพม่า-ลาว ระหว่างปี พ.ศ 2536-2545 ได้ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของปลา กระแสน้ำไหลแรงผิดธรรมชาติ และเปลี่ยนทิศทางการไหล ทำให้ชายฝั่งพังทลายอย่างรุนแรง สร้างความเสียหายต่อพื้นที่เกษตรริมโขงและที่อยู่อาศัย แม่น้ำขุ่นขึ้นมากขึ้น ปริมาณปลาที่จับได้ลดลง วิถีชีวิตของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง

4.3) การสร้างเขื่อน ในลำน้ำสาขา กระทบต่อการขยายพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขง ทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงลดลง มีผลกระทบต่อเนื่องจากการสร้างเขื่อนปิดกั้นแม่น้ำโขง ปริมาณน้ำในแม่น้ำโขง น้ำในทะเลสาบเขมรมีปริมาณลดลง และพื้นที่เพาะปลูกในดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำในประเทศเวียดนามได้รับความเสียหายจากน้ำทะเลหนุน

4.4) การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการค้าเสรีทั้งแบบพหุภาคีและทวิภาคี เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน เขตการค้าเสรีไทย-จีน เขตเสรีแลี่ยมเศรษฐกิจ เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีผลให้

4.5) โครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าแบบขั้นบันได วางแผนศึกษา 11 เขื่อน อยู่ในขั้นเตรียมดำเนินการมีการลงนามบันทึกความเข้าใจ และศึกษาความเป็นไปได้ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2549 – ตุลาคม 2550 จำนวน 5 แห่ง คือ เขื่อนปากแบง เขื่อนดอนสะโฮง เขื่อนไชยะบุรี เขื่อนปากลายในประเทศลาว เขื่อนสามบ่อในกัมพูชา

5) กระบวนการส่งเสริมความแข็งแกร่งภาคประชาชน

หลังความเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองประเทศ ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยุติลงตามนโยบาย 66/2523 เสนอทางเลือกให้แนวร่วมอุดมการณ์กลับมามีบทบาทในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย กิจกรรมด้านสังคมได้เริ่มต้นขึ้นอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเน้นหนักในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน งานพัฒนาในทุกด้าน แนวร่วมหลายคนกลับมาทำงานภายใต้บทบาทองค์กรพัฒนาเอกชน นักการเมือง ฯลฯ

กระบวนการแก้ไขปัญหาภาคประชาชน ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการทำงานในหมู่บ้าน การสร้างเครือข่ายฯ และมีการยื่นข้อเสนอต่อร์รัฐเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นำไปสู่แนวทางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

องค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ และเครือข่ายชาวบ้าน เริ่มขยายผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนระหว่างปี พ.ศ. 2539 – จนถึงปัจจุบัน ก่อให้เกิดกระบวนการทำงานเพื่อสร้างสรรค์สังคม และมีการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน เพื่อเสริมสร้างและสนับสนุนองค์กรเครือข่ายชาวบ้าน พืชักษ์ปกป้องและร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการแสวงหาทางเลือกเศรษฐกิจที่เหมาะสมและอยู่รอดได้ เสริมและสนับสนุนความร่วมมือขององค์กรพัฒนาเอกชนในแต่ละท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมถึงสนับสนุนการแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนรณรงค์และผลักดันเชิงนโยบายพัฒนา และปรับปรุงระบบข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งหนึ่งในโครงการที่เป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น คือ โครงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นลุ่มน้ำอิงตอนปลาย และชายฝั่งโขง

5.1) โครงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นลุ่มน้ำอิงตอนปลาย และชายฝั่งโขง

ปีพ.ศ. 2545 ได้มีการหารือเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง กับผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้น และวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงมีข้อสรุปร่วมกันว่าควรรวมตัวทำงานเพื่อรักษาฟื้นฟูต้นทุนพื้นฐานของชุมชน ด้านทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ซึ่งภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ที่ราบลุ่มน้ำอันอุดมสมบูรณ์ พื้นฐานทางสังคมอันเกิดจากวิถีการดำรงชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติระบบการเกษตรแบบดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม พื้นฐานประเพณีวัฒนธรรมอันเกิดจากความเคารพธรรมชาติ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อนโยบายการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง เพื่อสร้างสำนึกท้องถิ่นโดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิต ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในภาพรวม การสร้างรูปธรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5.2) กิจกรรมสำคัญ

1. ศึกษาวิจัยองค์ความรู้ในเวทีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ประวัติศาสตร์เขียงของ-เวียงแก่น
2. รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลความรู้ กับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม-เศรษฐกิจ-สังคม จากการพัฒนาภายใต้โครงการสื่อชุมชนลุ่มน้ำโขง
3. สนับสนุนให้ชาวบ้านองค์กรชุมชนสร้างรูปธรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ภายใต้โครงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นลุ่มน้ำอิงตอนปลายและชายฝั่งโขง

5.3) ผลที่เกิดขึ้นหลังดำเนินกิจกรรม

การเริ่มต้นทำงานเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น เนื่องจากผลกระทบอันเกิดจากการสร้างเขื่อนและโครงการระเบิดแก่งเพื่อการเดินเรือ ถือเป็นเรื่องเร่งด่วนเฉพาะหน้า แนวคิดและกระบวนการทำงาน เป็นการผสมผสานระหว่างสำนักของคนท้องถิ่นหลาย ๆ กลุ่ม กับคนภายนอกที่ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ เรื่องราววิถีชีวิตของคนท้องถิ่น หลังจากโครงการระเบิดแก่งในประเทศไทยยุติลง จึงมีข้อสรุปภาพรวมในการทำงานที่ผ่านมา ดังนี้

1. การทำงานเชิงความคิดเป็นเรื่องการสร้างความสำเร็จ ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ ผ่านการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การประชุม-อบรม-สัมมนา ศึกษาดูงาน กับคนหลายกลุ่ม
2. การสำรวจพื้นที่ภาคสนามทางกายภาพผ่านงานวิจัย จากจุดเริ่มต้นของแผนพัฒนา และครอบคลุมพื้นที่การทำงานเพื่อจัดทำฐานข้อมูลประกอบการทำงาน
3. การสร้างพื้นที่รูปธรรมเพื่อยืนยันว่าชุมชนมีการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบภายใต้สำนักเมื่อมีการใช้ประโยชน์ต้องมีการรักษา เมื่อมีหน้าที่ก็ต้องมีสิทธิ
4. งานรณรงค์เชิงนโยบายอาศัยความรู้จากชุมชน ควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ ไม่ตัดสินใจด้วยอำนาจการชี้นำ อคติ หรือผลประโยชน์
5. การสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย และขยายผลออกสู่สาธารณะเพื่อสร้างความมั่นคงต่อกระบวนการทำงานในอนาคต
6. มีหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 39 หมู่บ้าน และเกิดอาสาสมัครในพื้นที่ 14 หมู่บ้าน มาเป็นผู้ประสานงานร่วมกับทางเครือข่ายฯ เกิดพื้นที่ต้นแบบให้หมู่บ้านใกล้เคียง และได้มีการขยายผลไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าชุมชน 7 พื้นที่ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 5 พื้นที่ เช่น พื้นที่เรียนรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน (ป่าต้นน้ำ ป่าสมุนไพรรักษา ป่าพิธีกรรม) 2 หมู่บ้าน คือ สองพี่น้อง ห้วยคุด ป่าชุมชนน้ำ 2 พื้นที่ คือ ม่วงชุม งามเมือง เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 4 พื้นที่ คือ น้ำแพร่ ม่วงชุม งามเมือง บางอิงใต้ รูปธรรมหมู่บ้านวัฒนธรรมชุมชน 3 ชุมชน คือ ห้วยลึกกลุ่มคนลาว ห้วยคุด กลุ่มมัง สองพี่น้อง กลุ่มลาหู่ เป็นต้น

7. ชุมชนหันมาสนใจการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มในแต่ละชุมชน และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เด็ก เยาวชน และผู้ที่สนใจ และนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชน โดยทางชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวทำให้เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่รูปธรรมด้านทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชน โดยการใช้วิธีการเข้าไปสอนในโรงเรียน ในชุมชน ผ่านกิจกรรมค่าย ศูนย์เรียนรู้ เวทีต่าง ๆ เช่น กิจกรรมในแต่ละชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน สร้างศูนย์เรียนรู้สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีความพร้อมด้านการรวมกลุ่มด้านประเพณี และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย

8. ผลผลิตหลักสูตรท้องถิ่น (วัฒนธรรม+สิ่งแวดล้อม) ร่วมกับโรงเรียนหัวเวียง โรงเรียนบ้านห้วยลึก โรงเรียนบ้านดงม่วงชุม โรงเรียนบ้านสองพี่น้อง โรงเรียนนิมโขงวิทยา โรงเรียนบ้านสบสม เกิดเป็นกลุ่มเยาวชนรักษ์ถิ่น มีข้อมูลองค์ความรู้ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ องค์ความรู้การทำมาหากิน สิ่งแวดล้อมดินน้ำป่า การจัดการทรัพยากรชุมชน ประเพณีท้องถิ่น 9 กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตอำเภอเวียงแก่น เชียงของ ประวัติศาสตร์เชียงของเวียงแก่น

9. มีสื่อชุมชนลุ่มน้ำโขงในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุชุมชน เว็บไซต์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศแม่น้ำโขง สถานการณ์แม่น้ำโขง วิถีคนหาปลา วิถีชีวิตริมฝั่งโขง

10. การจัดการขยะชุมชนเวียง โดยการจัดการกิจกรรมน้ำร่อง ใน 3 หมู่บ้านคือ วัดแก้ว วัดหลวง หัวเวียง ศึกษาดูงานการจัดการขยะ และได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับขยะเมืองเชียงของ ร่วมกับทางเทศบาลตำบลเวียงเชียงของ จัดทำรูปเล่มเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้จากการจัดการขยะ ร่วมกับโรงเรียนประถมในเขตตำบลเวียง อ.เชียงของ ในการทำกระดาษรีไซเคิล และการประดิษฐ์ของใช้จากกระดาษรีไซเคิล

11. เกิดการขยายพื้นที่รูปธรรมจากชุมชนสู่ชุมชน เกิดพื้นที่รูปธรรมเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแม่น้ำอิง 40 ชุมชน ป่าชุมชน 8 พื้นที่ พื้นที่ชุ่มน้ำ 5 พื้นที่

12. หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรม และบรรจุเป็นแผนงานของหน่วยงานในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล และแต่อำเภอในพื้นที่

13. เกิดการรวมกลุ่ม และลดข้อขัดแย้งจากการที่บางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรม

ศูนย์ประสานงาน : เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง - ล้านนา

เลขที่ 62 ม.8 ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย 57140

โทรศัพท์/โทรสาร 053-053-655607